“1930’ların Ekoloji Yaklaşımıyla Çözüm Üretemeyiz”

2004 yılında farklı disiplinlerden uzmanların bir araya gelmesiyle kurulan Doğa Koruma Merkezi, biyolojik çeşitlilik, toprak ve su kaynakları, iklim değişikliği ve koruma planlaması alanlarında yaptığı çalışmalarla ezber bozmaya, eski sorunlara yeni çözümler üretmeye devam ediyor. Doğayı korumak için bilgiyi temel alan bir yaklaşımla hareket eden Merkez, devlet kurumları, yerel kuruluşlar ve özel sektörle işbirliği yapıyor. 2013’te başlattıkları Geleceğin Tarımı Projesi Uluslararası Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yarışması’nda 2015 yılının “En İyi Birleşmiş Milletler Kalkınma Hedefli Projesi” ödülünü alan Doğa Koruma Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı, Ekolog Uğur Zeydanlı ile çalışma alanlarını, işbirliklerini ve getirdikleri yenilikleri konuştuk.

Barış DOĞRU

Doğa Koruma Merkezi’ni tanıyabilir miyiz? Ne zaman, hangi ihtiyacın ürünü olarak kuruldunuz; merkezinizin kuruluş amacı nedir?

Doğa Koruma Merkezi (DKM) 2004 yılında doğa koruma alanında çalışan farklı disiplinlerden deneyimli uzmanların bir araya gelmesiyle kuruldu. DKM’yi kuran kişilerin kimler olduğu DKM’nin kimliğini de tanımlıyor aslında. Biz yola doğa koruma konusunda uzmanlardan oluşan bir ekip olarak çıktık. Bu yüzden de DKM daha çok uzman kuruluş olarak görülür. Böyle bir girişimde bulunmamızın temel sebebi doğa koruma ile ilgili çalışmalarda gerekli bilimsel ve teknik altyapının eksik olduğunu ve bu yüzden de yapılan birçok projenin yeterince etkili olamadığını düşünmüş olmamızdır. Bu nedenle daha etkili doğa koruma projeleri için bilgiyi temel alan yaklaşımları Türkiye’de yaygınlaştırmayı amaçladık. DKM’nin var olma sebebi doğa koruma... İşin bilimini, bu işi daha etkili yapmak için kullanacağımız bir araç olarak görüyoruz. Sonuçta doğa koruma dediğimiz uğraşın ana hedefi çözüm üretmek. DKM’nin kendini farklılaştırdığı en önemli özellikler yenilikçiliğe ve birlikte çalışmaya açık olması. Ezber bozmak, eski sorunlara yeni çözümler üretmek, ayağı yere basan yeni araçlar tasarlamak çok önemli. Ama bu sürecin diğer bir bileşeni de bunları hayata geçirebilecek işbirliklerini kurmak. Bilimsel yaklaşım, yeni araçlar, çözüm odaklı yaklaşım önemli ama bunları hayata geçirecek işbirliklerini kurmak için cesurca adımlar atmak da çok önemli. Bunu yapmadığınızda bir parça eksik kalıyor.

Doğa Korumada Bir Öncü: Dr. Uğur Zeydanlı

Ekolog Uğur Zeydanlı, ODTÜ Biyoloji Bölümü mezunu. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını da bu bölümde yaptı. Üniversite yıllarından itibaren doğa koruma çalışmalarının içinde oldu. Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarında birçok proje yürüttü ve doğa koruma konusunda öncü çalışmalar yaptı. 2004 yılında bir grup arkadaşıyla Doğa Koruma Merkezi'ni kurdu. Bilimsel ve popüler birçok yayını bulunan Dr. Zeydanlı, Doğa Koruma Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu başkanı olarak görevini sürdürüyor.

Neden böyle bir eksiklik olduğunu düşünüyorsunuz?

Türkiye'de modern anlamda ekoloji, koruma biyolojisi, doğal kaynak yönetimi, çevre yönetimi eğitimi veren çok az akademik kuruluş var. Bu konuyla ilgili pek çok yerde hâlâ 1930'lardan kalan bir ekoloji yaklaşımı öğretiliyor. Çok disiplinli programlar Türkiye'de çok yakın zamanda yaygınlaşmaya başladı. Doğal kaynak yönetimi ve doğa koruma konusunda da uluslararası düzeyde bir lisans veya yüksek lisans programımız henüz yok. Birçok devlet üniversitesi o düzeyde değil, iyi özel üniversiteler için de bu konular o kadar çekici değil.

Bu durumda da mevcut paradigmanın dışına çıkıp çözüm üretecek, işbirliklerini oluşturacak donanıma sahip insan kaynağınız eksik kalıyor.

Çalışmalarınızda **"Koruma Biyolojisi"ni temel alıyorsunuz. Kavramsal ve pratik anlamda bu ifadenin karşılığı nedir?**

Koruma biyolojisini kavramsal anlamda en basit haliyle yeryüzündeki biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve iyileştirileceğine odaklanmış görev odaklı ve çok disiplinli bir bilim dalı olarak tanımlayabiliriz. Koruma biyolojisi 70-80'lerde türlere, yaşam alanlarına ve genetik çeşitliliğe odaklanmışken, 90'larla birlikte küreselleşme ve kalkınma baskısı ile yeni bir çerçeve çizildi. İnsan etkinlikleri, özellikle de kalkınma süreçleri, koruma biyolojisinin önemli ilgi alanlarından biri haline geldi. Bunun yelpazesini de yereldeki mikro ölçekli kalkınma süreçlerinden küresel ölçekteki kalkınma politikalarına kadar genişletebilirsiniz.

Sürdürülebilirlik başlığı altında toplayabileceğimiz bu yeni yaklaşım aslında koruma biyolojisi ile uğraşan uzmanlar ve akademisyenler arasında yoğun tartışmalara sebep oldu. Bu anlamda kalkınmanın koruma dünyasında nasıl ele alınacağının tartışıldığı bir süreç yaşandı da diyebiliriz. Bu hâlâ tanımlanmış ve yerine oturmuş bir tartışma alanı değil.

Siz bütün çalışmalarınızda bunu yapabiliyor musunuz?

Keşke yapabilsek. Ama en azından projelerimizi veya bir alanda yapacağımız çalış-

Türkiye'de modern anlamda ekoloji, koruma biyolojisi, doğal kaynak yönetimi, çevre yönetimi eğitimi veren çok az akademik kuruluş var. Bu konuyla ilgili pek çok yerde hâlâ 1930'lardan kalan bir ekoloji yaklaşımı öğretiliyor"

maları bu yaklaşımla kurgulamaya çalışıyoruz. Bu yüzden de imkanımız elverdiği ölçüde farklı disiplinlerden uzmanlarla çalışmaya ve dünyada bu konuda yapılan çalışmalara bakmaya gayret ediyoruz. Tabii burada bizim en önemli işimiz bu farklı örnekleri inceleyip Türkiye için uygun modeller üretmeye çalışmak oluyor. Bir diğer kritik nokta ise uzmanları doğru yönlendirmek. Önemli olan bu yaklaşımı sergilemek. O zaman çözüm için uygun şartları yakalamak daha kolay oluyor.

DKM hangi alanlarda ne tür çalışmalar yürütüyor? Bu alanları ve çalışma yöntemlerini nasıl sınıflandırıyorsunuz?
DKM'nin çalışmalarını birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamakla beraber önceliklerine göre dört ana başlıkta gruplandırabiliriz: **Biyolojik Çeşitlilik, Toprak ve Su Kaynakları, İklim Değişikliği ve Koruma Planlaması.** Çalışmalarımıza başladığımız günden bu yana benimsemiş olduğumuz **Sistematik Koruma Planlaması** yöntemi ve bu yöntemin koruma öncelikleri belirleme konusunda bize kattığı deneyimler diğer bütün çalışma alanlarımızda da etkisini gösteriyor.
Son birkaç yıldır da yoğun biçimde kalkınma ve koruma meselesini bir arada ele almaya imkan tanıyan ekosistem hizmetleri dediğimiz araca kafa yoruyoruz. Bunu Türkiye'de en etkili şekilde nasıl kullanabiliriz, karar alma süreçlerine bir unsur olarak nasıl sokabiliriz diye uğraşıyoruz. Özellikle tarım, su ve ormancılık ile ilgili konulara yoğunlaşmış durumdayız.

Türkiye'de doğa koruma ile ilgili ne gibi yenilikler getirdiğinizi düşünüyorsunuz?
En büyük yeniliğin ortaya koyduğumuz yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Ama daha somut bir cevap isterseniz; koruma alanlarının seçiminde sadece biyolojik değil, sosyal ve ekonomik verileri de göz önünde bulunduran optimizasyon araçlarını uygulamaya soktuk, doğa koruma ve doğal kaynak yönetiminde **coğrafi bilgi sistemleri** ve **uzaktan algılama** gibi araçları kullandık ve ilk örneklerini ortaya koyduk. İklim değişikliğine uyumla ilgili ilk modelleme çalışmalarını yaptık ve bunları bir yönetim aracı olarak kullanılacak şekilde tasarladık. İklim ve doğa dostu tarım uygulamaları ile ilgili araştırmalar yaptık ve bunları yaygınlaştırdık. Entegre orman yönetimi ile ilgili yeni araçlar geliştirdik; ekosistem hizmetlerini orman, su, tarım sektörlerine bir yönetim aracı olarak sokmak için çalışmalar başlattık. Ama en başta da söylediğim gibi bunların hepsini ilgili devlet kurumları ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdik.

DKM'nin çalışma sistematiği hakkında da bilgi alabilir miyiz? İhtiyaç duyulan bir çalışma/proje söz konusu olduğunda, bu ihtiyaç nasıl belirleniyor ve nasıl bir yol haritası izleniyor?
Bizim çalışmalarımızı yönlendiren iki temel etken var: Sorunlar ve fırsatlar. Biz genelde ikisinin örtüştüğü noktalarda çalışmaya gayret ediyoruz. Ancak o zaman işe yarar bir şey yapma ve sonuç alma imkanı yakalayabiliyorsunuz. Bir sorunu ele almamız gerektiğini düşündüğümüzde

bir sonraki adımımız bu konuyu ele almak için gerekli fırsatların olup olmadığıdır. İster kaynak olarak ister ortam olarak eğer gerekli fırsatlar yoksa bir şeye ulaşmanız mümkün olmuyor. Bazen kısıtlayıcı etkenlerden biri de insan kaynağı oluyor. O işi yapacak gerekli uzmanları bulamamamız bizi durduruyor.

Bazen de doğru fırsatları değerlendirince etkiniz daha büyük olabiliyor. Bu konuda bir örnek vermek istiyorum. DKM orman biyolojik çeşitliliğinin korunması için çok fazla çalışma yaptı. Neredeyse 10 yıldır bu konuda **Orman Genel Müdürlüğü** (OGM) ile birlikte çalışıyoruz. Bunun en temel sebebi OGM'nin "Biz sürdürülebilirlik konusuna önem veriyoruz, özellikle biyolojik çeşitlilik konusunda birlikte çalışabilir miyiz?" demesi oldu. Beraber birçok çalışma yaptık ve çok iyi sonuçlar aldık. Beraber geliştirdiğimiz modeller uluslararası düzeyde örnek oldu. OGM'nin kurumsal bakış açısı ve sürdürülebilir orman yönetimine önem vermesi bir fırsattır.

DKM olarak hem dünyada koruma biyolojisi alanında olan biten çalışmaları hem de bu konudaki küresel ve ulusal politikaları sürekli izliyoruz. Bunun bir sonucu ve misyonumuzun gereği olarak da doğa koruma konusunda fırsat olarak değerlendirilebilecek pek çok konuda fikirler üretiyor ve konunun paydaşları ile iletişim kuruyoruz. Aslına bakılırsa hayalini kurduğumuz işleri başarıya ulaştırmanın yolu her zaman doğru iletişimi sağlamak ve verimli ortaklıklar kurmaktan geçiyor.

DKM'nin rolü/pozisyonu neye göre belirleniyor?

Bizim temel refleksimiz çözüm üretmek. Burada doğa koruma ideolojik bir yaklaşım yerine pragmatik bir yaklaşıma dönüşüyor. Bu ikisi arasındaki denge çok önemli. Hem alanda hem de politika düzeyinde çözüm üretmek için gerçekçi olmak gerekiyor. Mesela bir ilçe veya köyde çalışma yapacağımız zaman, orada süreci sahiplenip götürecek bir yerel oluşum veya kişiler ortaya çıkmazsa o çalışmayı çok zorlamanın bir anlamı olmuyor. Süreç gelip bir yerde tıkanıyor. Ama böyle bir grubun olduğu bir yerde çalışmaya başlamak büyük bir avantaj sağlıyor. Pragmatizmle kast ettiğim aslında bu tip durumlar. Öte yandan bazı değerleri ve ana hedefinizi de kaybederseniz bu sefer de bir proje makinesine dönersiniz. Öteki durumda da çözümün değil sorunun bir parçası olmaya başlarsınız ve hiçbir şeyi değiştirme gücünüz kalmaz.

"DKM olarak hem dünyada koruma biyolojisi alanında olan biten çalışmaları hem de bu konudaki küresel ve ulusal politikaları sürekli izliyoruz. Bunun bir sonucu ve misyonumuzun gereği olarak da doğa koruma konusunda fırsat olarak değerlendirilebilecek pek çok konuda fikirler üretiyor ve konunun paydaşları ile iletişim kuruyoruz"

DKM'nin çalışmalarında destekçileri ya da işbirliği içinde olduğu ortakları ile çalışma yöntemi nasıldır? Bu çalışmalar esnasında yerel dinamikler ile nasıl bir işbirliği geliştiriyorsunuz?

Bu sorunları çözecek olanlar: Ya devlet kurumlarıdır; biz onlarla politikalar, stratejiler geliştirmeye çalışırız. Çözüm için gerekli işbirliğini bu düzeyde kurarız. Ya yerel kuruluşlar ve topluluklardır; var olan inancı ve enerjilerini daha doğru bir şekilde kullanabilmeleri için yol gösterici bir rol üstlenmeye çalışırız. Onların doğruları ile bizim doğrularımızı birleştirip daha güçlü bir çözüm ortaya çıkmasına yardımcı olmaya çalışırız. Ya da **özel sektör** kuruluşlarıdır; onların üretim süreçlerini daha doğa dostu hale getirmek ya da

"Doğa koruma uzun vadede ve geniş bir perspektifle değerlendirilmesi gereken bir konu. Çalışmalarımız kısa vadede kısıtlı bir alanda etki yaratıyor gibi görünebilir, ancak biz her zaman bir sonraki adımı hazırlayacak bir yaklaşımla projelerimizi tasarlıyoruz"

daha etkili kurumsal sosyal sorumluluk çalışmaları yapmaları için birlikte projeler yürütürüz veya destek oluruz.

Doğa koruma uzun vadede ve geniş bir perspektifle değerlendirilmesi gereken bir konu. Çalışmalarımız kısa vadede kısıtlı bir alanda etki yaratıyor gibi görünebilir, ancak biz her zaman bir sonraki adımı hazırlayacak bir yaklaşımla projelerimizi tasarlıyoruz. İş dünyasıyla temas ettiğimiz noktalarda da geleceğe ve sürdürülebilirliğe yönelik güçlü bir altyapı hazırladığımıza inanıyoruz.

DKM'nin hayata geçirdiği ve halen devam eden projelerin bazılarından da örnekler vermenizi istesek...

Sistematik Koruma Planlaması konusunda Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile uzun yıllardır ortak çalışıyoruz. Buna bölgesel planlama aracı olarak da bakabilirsiniz. Biyolojik, sosyal ve ekonomik verileri birlikte değerlendiren bir optimizasyon analizi ile nerede hangi türün veya ekosistemin ne kadar korunması gerektiğini, nerede sürdürülebilir kalkınma ile ilgili alternatiflerin değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyoruz. Her şey bilgisayar ortamında sayısal değerlerle gerçekleştiği için paydaşlarla toplanıp haritayı önümüze koyup gayet nesnel tartışmalar yapabiliyoruz. Şimdiye kadar Türkiye'nin yarısında bu çalışmaları gerçekleştirdik. Orman Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, BTC Boru Hattı Şirketi gibi kurumlar yatırım ve koruma programlarında bu çalışmaların sonuçlarını kullandı. Orman Genel Müdürlüğü ile bu çalışmayı bir adım daha öteye götürdük ve aynı yaklaşımla biyolojik çeşitliliğin orman amenajman planlarına (yönetim planları) entegre edilmesini sağladık. Artık Türkiye ormanlarında planlama yapılırken biyolojik çeşitlilik, sosyal ve ekonomik faktörlerle beraber dikkate alınıyor. Bu yaklaşım, 28 milyon dolarlık bir Küresel Çevre Fonu (GEF) projesinin de temelini oluşturdu.

Orman ekosistemlerinin iklim değişikliğinden nasıl etkileneceğini ve bu ormanların uyum kapasitesinin artırılması için neler yapılması gerektiği ile ilgili Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde modelleme çalışmaları yaptık ve bu sonuçları orman yönetim planlarına aktardık. 2008 yılında başladığımız bu çalışmalar iklim ve niş modelleri gibi karmaşık süreçlerle başlayıp bunları alanda uygulama kararlarına dönüştüren ilk çalışmalardan biri oldu.

2013 yılında başladığımız **Geleceğin Tarımı** projesiyle ile Su-Tarım-Çevre-Toprak-İklim Değişikliği konularını birlikte ele alan oldukça kapsamlı bir çalışmaya başladık. Bir doğa koruma örgütü olarak bu kadar karmaşık bir sorun kümesi ile uğraşmak bizim için hayli zorlu oldu ama iyi bir işbirliği ile başarılı sonuçlar elde etmeyi başardık. Burada özellikle Coca-Cola Hayata Artı Vakfı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ve yereldeki çiftçi örgütleri ile kurduğumuz verimli işbirliği ve çalışma ortamı iyi sonuçlar almamızı sağladı. Bu proje, Uluslararası Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yarışması'nda 2015 yılının "En İyi Birleşmiş Milletler Kalkınma Hedefli Projesi" ödülünü aldı.